

ГОДИНА 8
БРОЙ 22

ПРОБЛЕМИ НА СИГУРНОСТТА И РЕФОРМА В СЕКТОРА ЗА СИГУРНОСТ

„СИГУРНОСТ И ОТБРАНА”

В това издание на списанието са публикувани статии, в които се прави опит за анализ на единството и синхрона между политиките за отбрана и сигурност на България и НАТО и в поддръжка на процеса на разработване на нова нормативна уредба за управление на разузнавателната общност.

СЕПТЕМВРИ 2012 г.

СОФИЯ

ISSN 1314-5754

СЪДЪРЖАНИЕ

ДВА ДОКУМЕНТА, ЕДИН
ДНЕВЕН РЕД – ДОКЪДЕ И
ДОКОЛКО

Венелин ГЕОРГИЕВ

2

НЕОБХОДИМОСТ ОТ
ИЗГРАЖДАНЕТО НА НОВ
АРХИТЕКТУРЕН МОДЕЛ
ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА
РАЗУЗНАВАТЕЛНАТА НИ
ОБЩНОСТ

Илиан Алипиев

11

ДВА ДОКУМЕНТА, ЕДИН ДНЕВЕН РЕД – ДОКЪДЕ И ДОКОЛКО

Доц. д-р Венелин ГЕОРГИЕВ¹

Въпрос, който не рядко става обект за дискусии на повече или по-малко експертно ниво и в повече или по-малко професионални среди е този за ползите от членството на страната ни в НАТО, ставащи възможни и реализирани на практика на базата на единството и синхрона в политиките за сигурност на двата субекта на настоящия анализ. Дали и доколко полезно и резултатно е това членство може да бъде измервано по различни начини и от различни гледни точки. Разбира се сред съществените от тях попада гледната точка на сигурността, разглеждана в политически, икономически, социален, технологичен, чисто военен и други аспекти. При опита да бъдат анализирани ефектите от политиката, утвърждаваща ролята на страната ни като активен член на Алианса е възможно погледът да се фокусира към дневния ред в областта на отбраната и сигурността, който декларира, ресурсно осигуряват и реализират двете страни на анализа – България като страна-членка на НАТО и самата организация НАТО като носител на идеите и отговорностите за гарантиране на колективната отбрана и сигурност на своите страни-членки. От казаното по-горе става ясно, че обектът на настоящото изследване е политиката за колективна отбрана, управление на кризи и кооперативна сигурност от една страна на България като член на НАТО и от друга страна на Алианса като обединител и носител на общите ценности. Предметът на изследване е ефективността на тези политики, измерена чрез степента на единство и синхрон между тях по отношение на мисиите, целите, действията, ресурсното осигуряване, перспективите и т.н. Тезата на автора се състои в това, че предвид на специфичната връзка между обектите на анализа (България е не само страна-членка на НАТО, но и активен участник в реализиране на политиката на Алианса) техните политически намерения и реални действия следва да са достатъчно синхронизирани и преследващи едни и същи цели с помощта на едни и същи (или поне сходни) концепции, стратегии, процедури и средства.

Прилагайки описания по-горе подход, в настоящия анализ авторът прави опит да определи дали и доколко съвпада дневния ред в областта на политиката и практиката за сигурност и отбрана на България и НАТО, разглеждани като взаимно свързани и намиращи се в определена взаимна зависимост играчи на сцената на колективната сигурност. За нуждите на анализа съдържанието на дневния ред на двата изследвани обекта се взема от два техни актуални към момента документа каквито са декларацията относно отбранителните способности на силите на НАТО към 2020 г., приета през месец май на срещата на върха в Чикаго и Доклада за състоянието на отбраната и въоръжените сили на Република България за 2011 г. (за краткост по-нататък в текста ще го наричаме само „доклада“) Следва да се отбележи, че всички констатации в декларацията относно отбранителните способности на силите на НАТО могат да бъдат открити и в съдържанието на по-общата политическа декларация, приета от участниците в срещата в Чикаго². В анализа се отчитат също така очакваните различия в начина за описание на фактите в двата документа като се име предвид спецификата в тяхната форма и предназначение. За по-голяма структурираност на анализа, съответствието се търси по предварително определени и избрани като съществени теми/въпроси, имащи отношение към създаване на пълната картина на политиката и

¹ Авторът работи в Центъра за мениджмънт на сигурност и отбраната в Института за информационни и комуникационни технологии към БАН. За контакти: georgiev@defencemanagement.org

² Chicago Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Chicago on 20 May 2012

практиката за евроатлантическа сигурност и отбрана. На практика тези теми/въпроси играят ролята на критерии за ефективност, използвани за нуждите на настоящия анализ.

Изпълнение на политическите ангажименти в областта на съюзната отбрана и сигурност.

На срещата в Чикаго беше потвърдена решимостта на лидерите на страните-членки за провеждане на политика, насочена към запазване и развиване на способности, позволяващи на НАТО да решава съществените задачи на колективната отбрана, управлението на кризи и кооперативната сигурност, с което да си осигури една от главните роли в процеса на гарантиране на мира в света. Съществените особености на тази политика са свързани и произтичат от продължаващата финансова и икономическа криза и изменящия се гео-стратегически характер на предизвикателствата пред сигурността. Страните-членки продължават да споделят и да утвърждават разбирането, че членството в съюза предоставя възможности за постигане на нива на сигурност, които никога от тях не би могла да постигне сама и само със собствени усилия. Без алтернатива за гарантиране на колективната отбрана и общата сигурност остава споделянето на отговорностите, ролите и рисковете при посрещане на предизвикателствата пред сигурността. На преден план се поставя необходимостта от провеждане на политика за изграждане на по-силна и способна да решава по-широк кръг задачи Европейска отбранителна система като се приветстват усилията на ЕС за нарастване на отбранителните способности и насочването им към преодоляване на общите предизвикателства пред сигурността. Като цяло, усилията на ЕС се разглеждат като част от политиката за укрепване на евроатлантическата връзка в областта на отбраната и сигурността³.

По същия въпрос в доклада се посочва, че сред най-значимите резултати за 2011 г. е връщането на фокуса на националната отбранителна политика и насочване на дневния ред към изграждане и поддържане на отбранителни способности, подготовка и модернизиране на силите, както и към планиране, осигуряване и реализиране на тяхното участие в операции на НАТО⁴. Анализът на тенденциите в развитието на средата за сигурност дава основание на изготвилите доклада да приемат, че в бъдеще е възможно възникване на нови конфликти и кризисни ситуации в различни точки на света, които по един или друг начин да застрашат сигурността и интересите на страната. Членството в Алианса остава безалтернативна възможност за гарантиране на тази сигурност и тези интереси, разбира се по един активен начин, т.е. чрез поемане на част от съюзната отговорност, изграждане на отбранителни способности и осигуряване на принос по пътя на участие в операции на НАТО.

Авторът споделя мнението, че членството на България в НАТО не само е безалтернатива по отношение на гарантирането на националната сигурност, но и възможност за развитие на страната и извличане на ползи в редица области на икономиката, търговията, трансфера на технологии и т.н. Дали и доколко членството в Алианса ще доведе до подобно развитие и извличане на съответните ползи ще зависи от водената политика, която трябва едновременно и достатъчно добре да защитава националните интереси в контекста на гарантиране на съюзните такива и да създава условия за реализиране на конкурентните предимства (където и доколкото те съществуват) за страната.

Силите на НАТО като важен инструмент за постигане на целите на политиката за колективна отбрана, управление на кризи и кооперативна сигурност.

³ Summit Declaration on Defence Capabilities: Toward NATO Forces 2020. Press Release (2012)

⁴ Доклад за състоянието на отбраната и въоръжените сили на Република България за 2011 г.

Участниците в срещата на върха в Чикаго декларираха своето единство около тезата, че носител на силата и мощта на съюза, които в най-висока степен гарантират изпълнението на политиките, са силите на НАТО с техния персонал, подготовка, оборудване и въоръжение, оперативна съвместимост и боен опит, изграден в хода на съвместните операции. В подкрепа на тезата, че Алиансът остава ненадминат в способността си за въвеждане и поддържане на военна сила в отговор на необходимостта от гарантиране на сигурността на гражданите и запазване на международния мир и сигурност се изтъкват действията на силите на НАТО в хода на операциите в Либия, Афганистан, на Балканите, а също така и в борбата с пиратството. Постигнатите успехи се приемат като плод на кооперирането в областта на отбраната, съвместната работа на силите на страните-членки, която осигурява нива на ефективност и ефикасност при изпълнение на задачите, невъзможни и немислими за постигане за която и да било страна-членка на съюза поотделно.

В национален план, съгласно доклада, подготовката на силите през 2011 г. е насочвана към поддържане на съществуване и изграждане на нови способности в рамките на ограниченост на средствата, заделяни за бойна подготовка. Планирането и реализирането на подготовката на силите е съобразено със стандартите и сценариите за изграждане на оперативно съвместими щабове и формирования, способни да изпълняват мисиите на въоръжените сили. Като резултат от подготовката на силите в доклада се посочва нарасналата степен на професионализъм и ниво на умения на личния състав. Практическият принос на националните въоръжени сили за изпълнение на съюзните цели по гарантиране на колективната сигурност намира израз в участието на български формирования в следните мисии и операции: операция на Международните сили за поддържане на сигурността в Афганистан, тренировъчната мисия на НАТО в Ирак, операция на Стабилизиращите сили за сигурност в Косово, операция на НАТО за борба с морското пиратство в акваторията около Сомалия, операцията на НАТО за защита на гражданите и на зоните с гражданско население в Либия от заплахи за нападение и за подкрепа на оръжейното ембарго срещу Либия, принос към Силите за отговор на НАТО. В допълнение на изброените участия следва да бъде отчитано и участието на формирования от българските въоръжени сили в операции на ЕС: военноморска операция на ЕС за възпрепятстване, предотвратяване и възпиране на пиратски действия край бреговете на Сомалия, военна операция на ЕС в Босна и Херцеговина, гражданска мисия за наблюдение в Грузия, полицейска мисия на Европейския съюз в Афганистан, принос към многонационалната бойна група на ЕС „HELBROC”.

Според автора, въоръжените сили действително са най-важния компонент на системата за национална и съюзна сигурност и отбрана и това не е декларация, а очевиден и лесно доказуем факт. Именно силите са носители на способностите, за сметка на които се планират и провеждат операции за гарантиране на мира и колективната сигурност. В случая е по-важно да се разбере какъв смисъл се влага в понятието „сили” и дали е достатъчно да имаме само численост за да можем да изпълняваме задачи. Вярно е, че хората в армията са важни, но те стават „сили”, инструмент, оръжие само ако са добре обучени, въоръжени и оборудвани, тренирани, осигурени и ръководени. Тук авторът поставя въпрос за размисъл – ако допреди няколко години за да станеш обучен военнорслужещ се изискваха няколко години обучение в специализирани учебни заведения, сред оборудвани кабинети и с доказани преподаватели, как днес всеки може да облече същата униформа след един-два изпита, оценявани от временно формиращи комисии. И още един пример – колко обучени са днешните млади летци, които напускат военното училище след четири години обучение с нальот от 50-60 часа при положение, че техните връстници в близкото минало постигаха тези (а и по-високи резултати) само в рамките на една година. Като обобщение авторът смята, че ако България не иска да разполага със сили, способни да изпълняват само охранителни и логистични мисии, то тя трябва да започне да подготвя тези сили по най-високите професионални стандарти, което включва подбор на качествен персонал, оборудване и

въоръжение в унисон със съвременните технологии, използване на бойния опит на участниците в мисии и операции, съответстващо ниво на командване и управление и т.н. Това не само ще доведе до нарастване на авторитета на българските военнослужещи („сили“) сред техните колеги от другите страни, а също така ще разкрие нови възможности за извличане на ползи от членството на страната ни в НАТО.

Постигнат напредък при решаване на проблеми на сигурността на базата на политиката за колективна отбрана, управление на кризи и кооперативна сигурност.

Висшите представители на срещата в Чикаго потвърдиха тезата, че вече са налице конкретни резултати от предходната среща на върха в Лисабон и на базата на приетата тогава нова стратегическа концепция на НАТО. Тези резултати са в посока към изграждане на нови способности, даващи възможност за по-добра защита на гражданите на съюза, провеждане на операции за управление на кризи и подкрепа на кооперативната сигурност. Като примери за подобни конкретни резултати в декларацията се посочват:

- изграждането на начални (първични) способности за противодействие срещу балистични ракети като първоначална стъпка към изграждане на противоракетната отбранителна система на НАТО, която ще бъде в състояние да защитава изцяло европейската територия на съюза, гражданите и силите срещу нарастващата заплаха, идваща от разпространението на балистични ракети. Принципите, на които се основава изграждането на тази система и които лежат в основата на нейната полезност (в това число и за България) включват неделимост на общата (съюзната) сигурност, солидарност на участващите страни, справедливо споделяне между тях на рисковете и тежестите, отчитане на нивото на заплаха, достъпността и техническата осъществимост на системата.

- развърщането на съюзна система за земно наблюдение, с помощта на която силите на Алианса могат по-добре и по-сигурно да провеждат планираните операции. В тази връзка следва да се отбележи инициативата на част от страните-членки за разширяване и задълбочаване на обмена на информация, съвместното разузнаване и наблюдение.

- разширяването на мисията „Air Policing“ в посока към балтийските страни, което е видим сигнал за солидарността и ангажираността на страните-членки по отношение на колективната сигурност.

- въвеждането на нова командна структура с цел повишаване на ефективността и снижаване на разходите за командване и управление.

- изграждането на част от способностите, набелязани по време на срещата на върха в Лисабон и определени като жизнено важни за успеха на бъдещите операции, в които влизат: способности за отбрана в отговор на кибернетични атаки, разширяване на системата за командване и управление на НАТО, повишаване на способностите за обмен на информация от разузнаване и наблюдение, както и нарастване на способностите за борба с импровизирани експлозивни устройства.

В този аспект, в доклада се обръща внимание на развитието на способностите на националните въоръжени сили в хода на тяхното взаимодействие със съюзниците и страните-партньори. Като примери са посочени участието на страната в многонационалната програма за стратегически въздушни превози (NATO Strategic Airlift Capability, SAC C-17 Program), програмата на НАТО за съюзно земно

наблюдение, програмата на НАТО за инвестиции в сигурността (NATO Security Investment Programme - NSIP), програма за европейски флот за въздушен транспорт.

По мнение на автора, в доклада следва по-подробно и обосновано да се представят въпросите, свързани с изграждането и използването на способностите на силите. Аргументи в подкрепа на подобно мнение не липсват:

- за разлика от декларацията от Чикаго, представяща въпросите в декларативен стил, докладът за състоянието на отбраната и въоръжените сили следва да бъде по-аналитичен и конкретен като стига до описание на конкретни способности.
- българският данъкоплатец има правото да знае за какви конкретни способности на силите са харчени публичните финанси и на какви способности може да разчита в защита на своята сигурност.
- за професионалистите не е достатъчно да разберат какво е направено, т.е. описанието на дейностите в отбраната. За да направят независими анализи и да изразят позиции те се нуждаят от стойностите на крайните измерители на процеса, а именно описание (количествено, качествено и стойностно) на изградените способности.

Авторът не може да пренебрегне и факта, че ако допреди една-две години в анализите в доклади от подобен тип се стигаше само до отчитане на сумите, похарчени от бюджета за отбрана, то днес в доклада може да бъде намерена (не всякога и не винаги пълна) информация за дейностите и проектите, финансирани за сметка на заделените за отбрана финансови средства. Този факт дава надежда, че по пътя на еволюцията в някой от бъдещите доклади ще може да бъде намерена информация за изградените способности като следствие от дейностите и проектите, за които е заплатено от бюджета за отбрана. За да стане още по-ясно защо е толкова важно да се стига до описание на постигнатите способности ще ви предложа пример от практиката (кухнята). За да изпълни част от поетите ангажименти към колективната отбрана страната ни в определен момент се нуждае от специализирана техника за пречистване на питейна вода. При разчета на параметрите на поетия ангажимент се установява, че за да се осигурят необходимите специфични способности следва да се придобият две специализирани машини. За целта се планират финансови средства в размер на 1 млн. лева (цифрите са фиктивни). Следва процедура на обществена поръчка и придобиване на техниката. При отчитане на изпълнението на проекта е записано изпълнение в размер на 200%. Направената проверка показва, че при обществената поръчка е договорена цена от 2 млн. лева за един специализиран автомобил. Какво е реалното състояние (което би могло да намери място в доклада за състоянието на отбраната и въоръжените сили) – закупен един автомобил на цена от 2 млн. лева, при което:

- похарчени са два пъти повече от планираните средства (разбира се за сметка на някой друг важен проект), т.е. изпълнението по показател направени разходи е в рамките на 200%.
- проведена една обществена поръчка (със съответните свързани разходи на труд), т.е. изпълнението като вид дейност е на 100%.
- изградени са способности за пречистване на питейна вода в количество, равно на половината от необходимото, т.е. изпълнението по отношение на изградени способности е на 50%.

Очевидна за всеки е разликата в отчетените резултати, която се дължи единствено на начина, който е избран за да се отчете постигнатото в резултат на един проект, финансиран от бюджета за отбрана.

Формулиране на целите пред изграждане на способностите и силите на НАТО до 2020 г.

На базата на напредъка по отношение на развитието на способностите и силите на НАТО, на срещата на върха в Чикаго беше дефинирана и основната цел във времевия хоризонт до 2020 г. В обобщен смисъл тази цел звучи по следния начин: изграждане на модерни и оперативни съвместими сили, оборудвани, обучени, подготвени и управлявани по начин, позволяващ им да действат както съвместно, така и със сили на страни-партньори във всяка среда и при всякакви условия.

В основата на изпълнението на тази цел се поставят подобренията на начина за създаване, развитие, поддържане и използване на способностите, необходими за реализиране на мисиите на Алианса. В това направление значимите национални усилия на страните-членки ще бъдат подкрепени и допълнени чрез различни форми за многонационално коопериране при придобиване и поддържане на ключови способности на базата на специализация, приоритизиране и консултиране в процеса на разработване на националните аквизиционни планове. В бъдещата политика на НАТО се залага на задълбочаване на отношенията със страните-партньори на базата на взаимната полза. Особено внимание се обръща на въпроса за поддържане на отбранителната индустрия на европейските страни-членки и създаване на условия за извличане на максимални ползи от отбранителното индустриално коопериране в рамките на Алианса. Изброените аспекти от политиката на НАТО се посочват като съществени за постигане на целта по отношение на изграждане на необходимите способности и сили до 2020 г.

Интелигентната отбрана – сърцевина на новия подход при изграждане на способности на НАТО

В унисон с предварителните очаквания, на срещата на върха в Чикаго беше потвърдена тезата за важността на концепцията за интелигентна отбрана (smart defence) при новите икономически условия, в които се изграждат и развиват способностите на НАТО. При нарастване на цените на оборудването и въоръжението от една страна и снижаване на бюджетите за отбрана от друга, концепцията за интелигентна отбрана се фокусира върху възможността пред страните-членки да придобиват способности чрез реализиране на многонационални проекти и да извличат ползи за сметка на икономия от мащаба, подобрена операциона ефективност, задълбочаване на връзките между силите на Алианса и т.н.

Тук, в подкрепа на горната теза, могат да бъдат добавени данни от статистиката, както и данни от изследване, проведено във Великобритания⁵. През 2011 г. само четири от двадесет и осемте страни-членки на НАТО са заделили за отбрана 2% от своя БВП, което отговаря на нивото на поетите съюзни ангажименти. Икономическите прогнози не дават основание да се смята, че в близко бъдеще броят на тези страни ще нараства. За последните три години (2009-2011 г.) цените на стоките и услугите, измерени в евро, са се увеличили с от 0,3% до 2,7%, като за сектора на отбраната този процент е по-висок поради нарастване на стойността на новите технологии, намаляване на бройките в произвежданите серии оборудване и въоръжение, а от там и нарастване на единичната цена. Според споменатото по-горе изследване, цените на придобиваното оборудване и въоръжение нарастват с 20-30% в рамките на 10 години. Това поражда необходимост от ежегоден ръст от 2-3% на разходите за придобиване на оборудване и въоръжение, а на фона на намаляване на абсолютните размери на бюджетите за отбрана този ръст следва да бъде дори и по-голям.

⁵ Wally Struys, Defence Economies in Small and Medium-Sized Countries. Journal for Defence Studies and Resource Management, 2012, <http://dx.doi.org/10.4172/jdsrm.1000e103>

По този въпрос в доклада се казва, че министерство на отбраната е положило усилия да подкрепи концепцията на НАТО за интелигентна отбрана, проявявайки разбиране относно нейните предимства в условия на свиване на разходите за отбрана и нарастване на изискванията към съюзните отбранителни способности. Анализът на перспективите за принос към реализиране на концепцията е показал съществуване на възможности за включване на страната в многонационални проекти, насочени към изграждане на способности. Според доклада, предвижда се участие на страната в половината от т. нар. „първа група“ проекти на инициативата, отличаващи се с най-висока степен на готовност за практическа реализация, както и поемане на водеща роля по един от тези проекти, отнасящ се до ролята на жените на ръководни длъжности в сигурността и отбраната. Друг значим проект с активно българско участие е свързан с амбицията да домакинстваме създаването на Център за изследване, изграждане и развитие на способности на НАТО за управление на кризи и оказване на помощ при бедствия.

Мнението на автора по въпроса за т.нар. „интелигентна отбрана“ съдържа няколко ключови момента:

- интелигентната отбрана не е панацея и не бива да се очаква, че само коментарието ѝ ще разреши съществуващите проблеми;
- интелигентната отбрана все повече се превръща в нещо, за което е по-лесно да се пише и говори, отколкото да се прилага на практика.
- интелигентната отбрана не е нещо невиждано (несъществуващо) в практиката до сега. Справка – множество примери за реализирани многонационални проекти в сферата на отбраната преди появата на концепцията за интелигентна отбрана.
- интелигентната отбрана е иновация, но не по отношение на средствата и формите (като пример: специализация, икономия от мащаба и т.н.), а по отношение на мисленето и поведението на хората, което обяснява трудностите при нейното разбиране, приемане и осъществяване.

Задълбочаване на сътрудничеството между НАТО и ЕС, както и между НАТО и страните-партньори

Ръководителите на страните-членки, взели участие в срещата на върха в Чикаго се обединяват около разбирането, че изграждането на по-голям пакет отбранителни способности в европейски мащаб ще допринесе за засилване на евроатлантическата връзка, за нарастване на сигурността на всички страни от Алианса, както и за насърчаване справедливото споделяне на тежестите, отговорностите и ползите от членството в съюза. За реализиране на това разбиране следва да се обърне внимание на:

- сближаване на усилията на НАТО и ЕС в посока към създаване на условия за внедряване и взаимно допълване на концепцията за интелигентна отбрана (на НАТО) и инициативата „Pooling and Sharing“ (на ЕС), с чиято помощ да бъде постигнато взаимно усилване (надграждане) на отбранителните способности. Според мнението на редица автори, принципът Pooling and Sharing на ЕС и концепцията на НАТО за Smart Defence са взаимно допълващи се и необходими. И двете са насочени към подобряване координацията в отбранителното планиране, хармонизиране на отбранителните изисквания, създаване и споделяне на отбранителни способности (функции и средства), нарастване на кооперирането в областта на изследванията в отбраната, оптимизиране на процеса по закупуване на оборудване и въоръжение и преодоляване (премахване) на пазарните бариери.
- подкрепяне на усилията на страните-членки за изграждане и поддържане на отбранителни способности, особено в области, в които е установен недостиг от способности на Алианса. Операцията в Либия показва наличие на някои липси или празноти в пакета от способности на НАТО. Като примери

могат да бъдат посочени способностите в области като стратегически транспорт, сателитни комуникации, способности за действие в космоса, дозареждане на самолети във въздуха, безпилотни летателни апарати и т.н.

- насърчаване на политиките за укрепване на връзките между НАТО и страните-партньори. Операцията в Либия показва за пореден път важността, ефективността и резултатността на подобен род сътрудничество.

- надграждане на постигнатите резултати чрез инициативата за свързаните сили, в съдържанието на която се включва разширяване на съвместното обучение и подготовка на силите, задълбочаване на връзката между НАТО и командванията на страните-членки, засилване използването на силите за отговор на НАТО по начин, гарантиращ нарастване на възможностите за включване на силите на Алианса в операции.

В тази област, в доклада се посочва, че сред основните направления при формиране на националната отбранителна политика е обърнато внимание на определяне на параметрите на приноса към механизма на ЕС за обединяване и споделяне на ресурси и способности, концепцията на НАТО за интелигентна отбрана и свързаното с тях развитие на отбранителната индустриално-технологична база. По отношение на международното сътрудничество със страните съюзници и партньори, в доклада се подчертава централната роля на сътрудничеството в областта на отбранителната политика между България и САЩ. Не остава неотбелязано развитието на отношенията на страната ни в областта на колективната сигурност и отбрана със страни като Армения, Великобритания, Германия, Грузия, Израел, Италия, Китай, Македония, Полша, Румъния, САЩ, Сърбия, Турция, Черна гора и Швеция.

Перспективи за развитие на способностите и силите на НАТО във времеви хоризонт 2020 г. и с това

Участниците на срещата на върха в Чикаго декларират разбиране, че независимо от постигнатите положителни резултати, съществуват все още значими предизвикателства пред изграждането и поддържането на способности на силите на НАТО, които да позволяват ефективно участие в операции и изпълнение на мисията за гарантиране на колективната сигурност в условия на обективна нужда от свиване на разходите за отбрана. На преден план се поставя необходимостта от продължение на структурната реформа и повишаване на ефективността на процедурите, включително и за по-добро използване на бюджетите за отбрана на страните-членки. Бюджетите за отбрана трябва да се разпределят по-ефективно, особено за малките и средните страни, като средствата за личен състав се снижават за сметки на нарастване на средствата за ново оборудване и въоръжение. Близката цел се дефинира не като създаване на общо ниво на бюджетни разходи, а като изграждане на по-голяма бюджетна солидарност. На срещата се подчертава, че най-важният фактор за силата на Алианса е неговото единство, измерено с разбирането и приноса на страните-членки към изпълнение на съюзните мисии и операции. В перспектива до 2020 г. и след нея това единство следва да се развива и задълбочава, стимулирано от изискванията за нарастваща ефективност при използване на ресурсите за отбрана с цел гарантиране на колективната сигурност в отговор на ненамаляващите и изменящи се заплахи, развиващи се и намиращи реализация в среда с висока степен на неопределеност и динамика.

За съжаление в доклада перспективите в развитието на способностите и силите в национален мащаб се разглежда в далеч по-ограничен хоризонт. Основните цели в различните направления на отбранителната политика, изграждането на способности и използването на въоръжените сили са представени за бъдещ едногодишен период. В най-общ смисъл в доклада се казва, че в рамките на

предстоящия едногодишен период ще се акцентира върху „надграждане“ на способностите и готовността на силите за изпълнение на мисиите, включително на мисиите на НАТО и ЕС.

На базата на опита за кратък анализ на дневния ред на България и НАТО в областта на политиката и практиката за сигурност могат да бъдат формулирани следните изводи:

- очевидно не липсват аргументи в подкрепа на тезата за ползата от членството на страната ни в НАТО при уговорката, че подобна полза е комплексна и широко изменяща се величина, а извличането на подобна полза изисква активна позиция и рационални от политическа и икономическа гледна точка дългосрочни решения.

- на базата на предварително структурираните теми/въпроси, по които беше направен анализа, може да се твърди, че е налице определена степен на съвпадение между дневния ред на изследваните субекти по отношение на тяхната политика и практика в областта на сигурността. Разбира се, резултатите от изследването биха имали по-висока стойност и надеждност, ако същите се потвърдят при анализ, извършен при задълбочаване на детайлизацията и разширяване на обхвата. Тогава би могло да се даде по-категоричен отговор на втората част на въпроса, а именно докъде и доколко е налице подобна свързаност в изследваните политики за сигурност.

- наличието на сходство между съдържанието на изследваните документи е добър показател, но само до определена степен. Ако се обърне внимание на тяхното предназначение, което очевидно е различно, ще трябва да се отбележи, че наличието на сходство между стила на двата документа представлява определена слабост и това по-скоро се отнася за доклада. От една страна трябва да се отбележи факта, че в доклада анализът е стигнал малко по-далече от чистото отчитане (изброяване) на изразходваните средства от бюджета за отбрана. Описани са, с различен успех, дейностите и проектите, в интерес на които са изразходвани финансовите средства. Това, което липсва е описание на получените резултати най-вече като способности на силите: поддържани, изградени нови и изоставени. Мнението на автора е, че без да се достигне до представяне в подходяща форма на получените резултати под формата на способности, описанието на състоянието на отбраната и въоръжените сили ще продължава да звучи декларативно (неаргументирано, пожелателно). Три са предпоставките за постигане на желаното ниво в съдържанието на доклада: политическа воля, административен капацитет и научна поддръжка. Първото условие, а именно политическата воля може да се приеме, че е налице (най-малкото декларирана). Научната поддръжка също може да се приеме за налична най-малкото заради множеството примери на реализирано сътрудничество между Министерство на отбраната и научните среди. Според автора, под съмнение все още е наличието в достатъчна степен на третия елемент, а именно административния потенциал. Тук можем да се върнем назад в анализа и да повторим, че наличието на (каквото и да е) персонал не означава наличие на способности. Може би наличието на способен персонал би било по-близко по значение с твърдението за наличие на способности за разработване на аналитичен доклад за състоянието на отбраната и въоръжените сили.

- перфекционизмът е онзи, който кара автора да обърне внимание върху езика (стила), използван на места при написване на доклада. Без излишни емоции и като заключение ще посоча един цитат от доклада: „Ефективното използване на полагащия се летателен ресурс доказва финансовата ефективност на програмата“ и ще оставя на всеки един от читателите да реши какво са искали да кажат авторите на доклада.

НЕОБХОДИМОСТ ОТ ИЗГРАЖДАНЕТО НА НОВ АРХИТЕКТУРЕН МОДЕЛ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РАЗУЗНАВАТЕЛНАТА НИ ОБЩНОСТ

Илиан АЛИПИЕВ¹

Съвременните предизвикателства към сигурността на страната изискват бързи и адекватни реакции от страна на държавното ръководство. С влизането на страната ни в ЕС и НАТО се промени средата за сигурност, което доведе до промени в изискванията към структурирането и ръководството на целия сектор за сигурност, чиито елементи са и службите за сигурност, наричани разузнавателна общност. Българският гражданин и българското общество вече се нуждаят от нов начин на сигурност.

В настоящата статия ще бъде направен опит да се обоснове необходимостта от изграждането на нов архитектурен модел за управление на разузнавателната общност.

Съвременните специални служби в България възникват през 1906 – 1907 г. (разликата се получава от приемането на новия календар) при подготовката за Балканската война са създадени военното разузнаване и военното контраразузнаване като единна служба. По-късно, през 1915 г. българското военно контраразузнаване (ВКР) се отделя от военното разузнаване (ВР). Цивилното ни контраразузнаване се създава през 1912 г., а цивилното разузнаване – през 1923 г., непосредствено след Септемврийското въстание. През 1924 г., с приемането на Закона за защита на държавата се създава Държавна сигурност (ДС), съвместяваща цивилното разузнаване и контраразузнаване. Тогава ВР и ВКР са в състава на Министерството на войната, организирани в Разузнавателен отдел (РО) състоящ се от 4 секции: Военно разузнаване (РО-1); Военно контраразузнаване (РО-2); Военно контраразузнаване в обкръжението (РО-3); Техническа служба (РО-4). През периода 1944 – 1946 г. на ДС са възложени и **следствени** функции. По-късно ВКР се отделя от министерството на отбраната и се присъединява към ДС. Впоследствие ВКР многократно се събира и разделя от ВР, МО и ДС. В момента ВКР е в състава на Държавната агенция „Национална сигурност (ДАНС).

От създаването си до момента **разузнавателната ни общност** е преминавала през различни структурни модели. До **2007г.**, България разполага с **8** специални служби, дефинирани от Закон за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ). Това са: военното разузнаване - „Служба „Военна информация“ и военно контраразузнаване - служба „Сигурност – ВП и ВКР“ организационно структурирани в Министерството на отбраната; цивилно разузнаване - Национална разузнавателна служба (НРС) и Национална служба за охрана (НСО), подчинени на Президента; цивилно контраразузнаване - Национална служба "Сигурност" (НСС), дирекции: „Защита на средствата за връзка“ (ДЗСВ), Оперативно-технически операции (ДОТО) - към Министерството на вътрешните работи. Този структурен модел е водел до разточителство и разпиляване на сили и средства за малка България, до противоборство и мудност в управлението и пропуски във взаимодействието. Губел се е синергизмът в действията на **разузнавателната ни общност**, интегрираните анализи за оценка на средата за сигурност и на събираната информация и в следствие на това разминаване с обществените очаквания за ефективност.

На 01 януари 2008г. беше създадена Държавна агенция „Национална сигурност“ (ДАНС). Член втори, алинея първа от закона за ДАНС се определя мястото и основната функция на агенцията: „...е

¹ Илиан Алипиев – бивш началник на отдел „Военно контраразузнаване“ в ръководството на бившата „Служба Сигурност – Военна полиция и Военно контраразузнаване“ – МО, асоцииран член на Центъра за мениджмънт на сигурността и отбраната при ИИКТ-БАН.

специализиран орган към Министерския съвет за изпълнение на политиката по защита на националната сигурност.” Този текст от закона провокира следните основни въпроси. Дали чрез една от службите за сигурност е възможно да се изпълнява цялостната политика на правителството по защита на националната сигурност? Защо се игнорира цялата разузнавателна общност и всички компоненти на сектора, един от които е ДАНС?

Първоначално ДАНС интегрира в себе си няколко бивши специализирани структури: Национална служба "Сигурност"- МВР, дирекция "Защита на средствата за връзка" - МВР, Военно контраразузнаване – МО, Агенцията за финансово разузнаване – МФ както и дублираща структура на ДОТО – МВР. Някои от тях бяха обявени от ЗЗКИ за специални служби, при което изниква логическият въпрос – какво всъщност е ДАНС и къде е мястото му в политиката на правителството по защита на националната сигурност и в структурата на националната ни система за сигурност? Ако ДАНС е контраразузнаване, тогава защо не се нарича Държавна агенция за контраразузнаване? Ако ДАНС е специализиран орган по защита на националната сигурност, тогава защо не са структурирани в нея и външните аспекти на тази сигурност – военното и цивилното разузнаване както и други структури от специалните ни служби? Ако ДАНС е само агенция за вътрешна сигурност – защо не се нарича така, защо Националната служба за охрана (НСО) не е в ДАНС и как само чрез вътрешното ни разузнаване ще се изпълнява политиката на правителството в областта на националната ни сигурност? С националната ни сигурност освен ДАНС се занимават още: МВР, МО, МВнР, ДКСИ, въоръжените сили, органите на местната власт, държавни комисии и много други.

Видно е, че ДАНС към момента не би могла да изпълнява в пълен обем предявените изисквания към нея като към „специализиран орган към Министерския съвет за изпълнение на политиката по защита на националната сигурност”. Още повече, че техническите служби, осигуряващи дейностите на разузнаването и контраразузнаването както и тези за електронни действия и противодействия, са извън ДАНС – те са в МВР и в МО. По същество тези служби се явяват неразделна част от **разузнавателната ни общност** и без тях оперативните ни служби са с твърде ограничени способности. Нещо повече – в някои от случаите те се разглеждат като средство в дейността на оперативните служби.

За да стане ясно каква трябва да е структурата на ДАНС за да изпълни тези изисквания е необходимо да се уточни, че понятието сигурност е по-общо от понятието контраразузнаване, а понятието контраразузнаване е по-общо от понятието контрашпионаж. Най-точно в случая е използването на понятието национална сигурност, дефинирано в Закона за защита на класифицираната информация. **"Национална сигурност е състояние на обществото и държавата, при което са защитени основните права и свободи на човека и гражданина, териториалната цялост, независимостта и суверенитетът на страната и е гарантирано демократичното функциониране на държавата и гражданските институции, в резултат на което нацията запазва и увеличава своето благосъстояние и се развива"**².

Съвременните предизвикателства пред международната, регионалната и националната сигурност имат вътрешен, външен, политически, военен, икономически, финансов, ресурсен и социален аспект. Те изискват единен анализ и реакция от правителството, а не разпокъсани и хаотични действия на институциите.

Ако ДАНС **трябва** да е само контраразузнавателна агенция, то нейните функции би следвало да се ограничат до разкриване и противодействие на външни и вътрешни заплахи, идващи от неприятелски държави, организации и лица като шпионаж, диверсия, вредителство, тероризъм, деструктивни въздействия и до разкриване и противодействие на други престъпления по глава първа от Наказателния

² Параграф 1 т.13 от Допълнителните разпоредби на ЗЗКИ.

кодекс. В този случай на ДАНС трудно ще ѝ се възложат по-широки правомощия за обезпечаване на сигурността като борба с корупцията и организираната престъпност, прането на пари, незаконния трафик на хора, оръжие и наркотици, и много други.

Ако ДАНС **трябва** да е агенция само за вътрешна сигурност, то тя трябва да се преименува като такава, да се включи в структурата ѝ НСО, да се променят нейните функции и закон. В този случай ДАНС ще се занимава с повече неща, освен с контраразузнаване.

Ако ДАНС **трябва** да е „специализиран орган към Министерския съвет за изпълнение на политиката по защита на националната сигурност“, то към нея трябва да се структурират още военното и цивилното разузнавания – (ВИ и НРС), НСО, техническите служби както и тези за електронни действия и противодействия, и други органи и институции за сигурност. В този случай структурата на агенцията и нейните функции трябва да се променят драстично към разширяване.

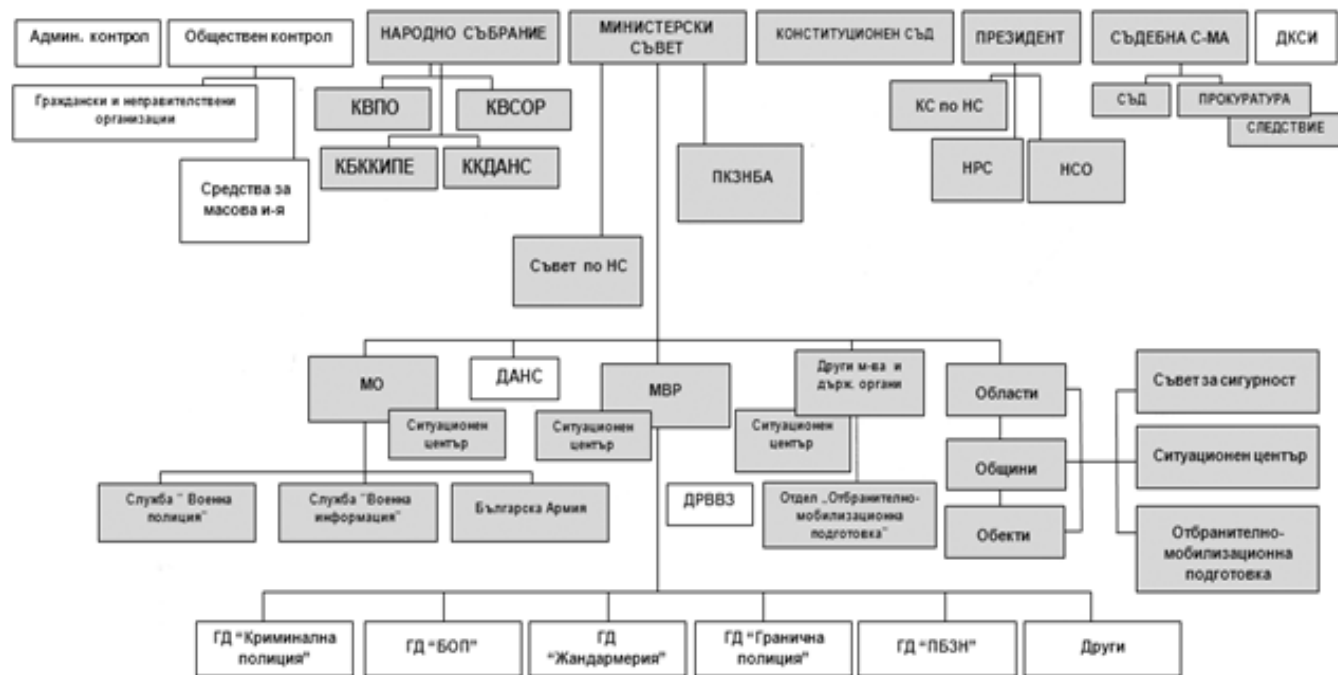
Един от начините за структурно доизграждане на службите за сигурност е да се създаде **Държавна агенция за външна сигурност (ДАВнС)**, основана на обединяването на военното и цивилното разузнаване. В този случай е необходимо да се изменят името и законът за ДАНС, която да се трансформира в **Държавна агенция за вътрешна сигурност (ДАВС)**. Тогава ще възникнат две държавни агенции с два закона за тях, с различни специализирани дирекции, но с дублиращи се общи дирекции и звена, със сходни по съдържане нормативни актове и всички те ще са „**специализиран орган към Министерския съвет за изпълнение на политиката по защита на националната сигурност**“.

Друг начин за доизграждане структурния модел на службите ни за сигурност е да се създаде единна агенция за сигурност като към сегашната ДАНС се присъединят ВИ, НРС и НСО, да се промени законът за ДАНС и съответните подзаконови нормативни актове, с цел отразяване на настъпилите промени. **В новата агенция би могла да се структурира цялата ни разузнавателна общност** и да се нарича „**Държавна агенция за сигурност**“ (ДАС) или само „**Агенция за сигурност**“ (АС). Като резултат ще има само една агенция, която ще е събирателна за всички специални служби, включително и техническите, личният им състав ще е с еднакъв статут, специализираната дейност по защита на сигурността ще може бързо и лесно да се управлява, финансира и контролира, структурните звена ще могат да взаимодействат помежду си, без да се конкурират недобросъвестно. Този структурен модел ще подобри: способностите на разузнавателната общност; нормативната уредба; взаимодействието с останалите елементи от сектора за сигурност, с държавните структури, МВР, съд, прокуратура и следствие, с външни органи и организации като НАТО, ЕС ; информационната дейност до ръководните органи на държавата; кадровата политика, подборът, обучението и изграждането на кадрите; обществената заявка към функциите на разузнавателната ни общност. В крайна сметка ще се създаде оптимална среда за ефективна дейност, за изпълнение на ангажиментите ни към НАТО и ЕС, и за получаването на интегриран вектор от действията на службите ни за сигурност по отношение на новите предизвикателства към тях. Такава една агенция ще притежава качествено нови оперативни възможности като например воденето на централизиран оперативен отчет при остри форми на подривна дейност, каквато се явява диверсионно – терористичната дейност (ДТД). Опитът от установяването и задържането на извършителите на ДТД от 1984 г. – 1985 г. показва, че ако са били изпълнени добросъвестно от всички служби за сигурност разпоредените им мероприятия по „М - Проверка“, „М - Паспортизация“ и др., извършителите е трябвало да бъдат идентифицирани и задържани между 11 и 15 пъти! Единствено формата на водене на централизиран оперативен отчет е способствала за преодоляването на появилият се дисбаланс от това неизпълнение и е довела до ефективен резултат.

Новият закон би могъл да се нарича **Закон за национална сигурност**, където структурно и функционално да намери място цялата ни разузнавателната общност. Чрез закона да бъде изградена

архитектурата на силовите компоненти на националната ни система за сигурност и взаимоотношенията между тях. В закона да бъдат определени отговорностите и задълженията на всички държавни органи и организации, както по отношение на разузнавателната ни общност, така и по отношение на целия сектор за сигурност.

Структура на националната система за сигурност

Управление на службите за сигурност.

Съгласно ЗЗКИ „Служби за сигурност“ са Националната разузнавателна служба, Националната служба за охрана, Държавна агенция "Национална сигурност", служба "Военна информация" на Министерството на отбраната, Главна дирекция "Борба с организираната престъпност" и специализираната дирекция "Оперативни технически операции" на МВР."

Тези шест служби се ръководят от директори, които комуникират помежду си в зависимост от случващото се в оперативната среда за сигурност. Директорите на част от тях (само на разузнавателните и контраразузнавателните служби) са членове на основния състав на Съвета за сигурност към Министерски съвет (ССМС) и се събират по решение на председателя му най-малко веднъж месечно. ССМС има важна роля за комплексния характер в управлението на РО и СС, но все още те не са достатъчно интегрирани, както като отделни елементи, така и като цяло³.

³ Определянето на направленията и дългосрочните задачи на службите за сигурност, както и оценките за ефективността в тяхната работа не са предмет на анализ в тази статия. Тези въпроси са на границата между политическото и експертното и засягат, както ролята и мястото на Консултативния съвет по национална сигурност при Президента, така и функциите на Постоянните комисии на Народното събрание.

Ролята на Съвета за сигурност към Министерския съвет при управлението на службите за сигурност.

Съветът за сигурност към Министерския съвет има следните функции⁴:

- обобщава, анализира и прави изводи от цялата текуща информация за рисковете пред националната сигурност;
- дава професионална оценка и прогноза за динамиката на опасностите за националната сигурност;
- планира конкретни мерки за неутрализиране на опасностите за националната ни сигурност;
- предлага решения в условия на кризи;
- координира плановете на специалните органи за добиване на информация;
- дава становища по разпределението на ресурсите;
- разработва и предлага на Министерския съвет годишен доклад за националната ни сигурност.

Секретарят на ССМС има следните функции⁵:

- осъществява връзката между членовете на Съвета по сигурността и председателя му;
- подготвя проекта на дневния ред и го предоставя на председателя на Съвета за утвърждаване;
- съобщава свикването на заседанията на Съвета по сигурността, подготвя и предоставя материалите за заседанията и организира присъствието на лицата по чл. 15, ал. 2 и 3 от Правилника;
- осигурява информационно, документално и технически провеждането на заседанията;
- по решение на Съвета по сигурността може да изисква от министрите и ръководителите на ведомства необходимата информация и документи във връзка с работата на Съвета;
- подготвя и внася за разглеждане в ССМС проект на доклад на Министерския съвет до Народното събрание относно рисковете за страната в областта на националната сигурност и степента на защита на националните интереси.

Работата на ССМС съгласно неговия Правилник, финансирането и административното му обслужване се осигуряват от администрацията на МС. Към ССМС има възможност да се командирова експерти за по-продължителна работа в интерес на Съвета. Към ССМС имат съответни задължения всички министри и ръководители на ведомства, а въз основа на взетите му решения премиерът може да ги внася за разглеждане от МС и за вземане на Решения на МС. В работата му могат да участват Президента, Председателя на НС - без покана и други длъжностни лица като експерти и учени и т.н. – с покана. Потребители на информация в равен обем са Президента, Председателя на НС и Министър-председателя. Решенията на ССМС са задължителни за ръководителите на министерства и ведомства.

Видно е, че ССМС има широки функции и правомощия, включително и управленчески по отношение на сигурността и отбраната на страната, въпреки, че съгласно Правилника си той е консултативен орган на МС. С доста условности следва да се приемат твърденията, че този съвет

⁴ Раздел втори от Правилника за функциите, задачите и организацията на работа на Съвета по сигурността при Министерския съвет (Загл. изм. - ДВ, бр. 28 от 2002 г., бр. 20 от 2003 г.).

⁵ Чл. 21., ал. 2 от Правилника за функциите, задачите и организацията на работа на Съвета по сигурността при Министерския съвет (Загл. изм. - ДВ, бр. 28 от 2002 г., бр. 20 от 2003 г.).

изпълнява пълноценно функциите си с наличието само на двама експерти, които административно го обслужват⁶.

Наред с положителното в сегашния архитектурен модел за управление, са налице и някои слабости:

- налице е смесване в ССМС на управленски и консултативни функции;
- ССМС няма ежедневно действащ състав и работи ежемесечно чрез заседания;
- към момента разузнавателните и контраразузнавателните ни служби са 3 – **НРС, ВИ и ДАНС**. Това значи, че 3 от общо 6 директори на специални служби са членове на ССМС, което води до дисбаланс в системната работа на СС;
- при поискване на аналитични материали или на организационни действия от съответните министерства и ведомства, те действат комплексно в собствените си рамки, докато от службите за сигурност пристигат 6 различни аналитични материала по един и същи въпрос;
- ССМС е затруднен да координира поотделно 6-те специални служби, още повече, че носи отговорности за отбраната на страната и за целия сектор за сигурност в неговата цялостност.

От изложеното до тук е видна необходимостта от подобряване на архитектурния модел за управление на целия сектор за сигурност, но както вече беше посочено, тази статия ще разгледа единствено необходимостта от изграждането на нов архитектурен модел за управление на РО.

Необходимост от изграждането на нов архитектурен модел за управление на РО.

Концептуалните документи, касаещи националната сигурност и отбраната на страната като: Националната отбранителна стратегия (НОС) на Р.България, Стратегията за национална сигурност (СНС) на Р.България и Военната доктрина (ВД) на Р.България подробно разглеждат новата среда за сигурност и изискват нов интегриран подход и модел за изграждане и управление на сектора за сигурност. Този нов модел ще бъде изграден с изграждане на отделните елементи, какъвто безспорно се явява и РО.

Към момента РО е на подчинение на **4 държавни институции**: 2 от службите за сигурност са към Президента, 1 е към Министъра на отбраната, 2 са към Министъра на вътрешните работи и 1 е директно подчинена на Министър-председателя (ДАНС).

Единствено интегрираност в действията се забелязват в ДАНС, между цивилното и военното контраразузнаване. Останалите елементи на РО са трудни за интегритет, особено военното и цивилното разузнаване, които на стратегическо ниво опират до едни и същи обекти на дейност – органите за взимане на политико-военни и икономически решения на неприятелски настроени държави (съответните правителства). Така например при получаване на важна информация в една от 6-те служби за сигурност, в най-лошия сценарий тя трябва да преодолее поне 4 държавни институции докато стигне до истинския си потребител (адресат).

При действие в реална ситуация или в непредвидени извънредни ситуации като например задаваща се непосредствена заплаха за сигурността или извършен вече терористичен акт, е необходимо в реално време обединяване усилията на цялата РО, разпределяне на целите и на информацията, обратна връзка със службите и задействане на цялата държавна машина на страната.

⁶ Виж устройствения правилник на Министерския съвет и неговата администрация.

Или друг пример – военното и цивилното ни разузнаване се насочват към един и същ обект или едната служба се насочва към придобит обект на другата, или компрометира неин сътрудник, без да знае за това.

При действия на Въоръжените ни сили по време на мисии или в непосредствена близост до границите ни е необходим интегритет в действията на Военното разузнаване от МО, Военното контраразузнаване от ДАНС, Цивилното разузнаване и МВР. Необходим е „интерфейс“ между самите служби за сигурност от една страна и „интерфейс“ между тях и елементите на Въоръжените ни сили. Известно е, че видовете ВС имат свои командни пунктове за управление, работещи и в мирно време, където има разкрити работни места за представители на РО и на други институции. Това обаче не е достатъчно и кръгът трябва да се затвори – тези представители от РО трябва всъщност да са представители на единен център и да поддържат двупосочна връзка с него, а той от своя страна да поддържа такава връзка със всички служби. Така ще се обединят усилията, ще се подобри управлението, взаимодействието и координацията в РО и между РО и останалите елементи от СС. Наличието на такъв център ще създаде възможности и за взаимодействие с подобни аналогични центрове на страните от НАТО и ЕС в реално време.

Отличен пример за интегритет между РО и въоръжените сили в НАТО е фактът, че агентурни данни от агент на РО могат да се появят в реално време в кабината на дежурен боен самолет F-16 от ВВС, който веднага може да въздейства върху посочен му обект.

За въвеждането на нов интегриран модел за управление на РО първоначално е необходимо изграждането на:

- общ аналитичен орган на РО;
- общ координиращ орган на РО;
- общо работно място.

Всичко това може да се съвмести в един модул, наречен интегриран център за управление на разузнавателната общност (ИЦУ-РО).

Какво ще представлява ИЦУ- РО?

ИЦУ ще е клъстерът на РО и едновременно с това орган на ССМС за оперативно управление и координация на службите за сигурност, под непосредственото ръководство на премиера. ИЦУ-РО не подменя ССМС и не може да взема управленски решения по въпроси на националната сигурност. Той не е „шапка“ на службите, той е клъстер на службите и като такъв е част от клъстера на СС и на държавната система за управление. Съотносим към центрoвете за управление (ЦУ) на Въоръжените сили (ВС), той е своеобразен ЦУ на РО за анализ, координация и управление на силите и средствата на РО.

ИЦУ-РО трябва да е самостоятелно обособен, да действа системно в мирно време и да има ежедневен обмен на информация с всички служби за сигурност, ЦУ на МО, МВР, ЦУ за действия при кризи, бедствия и аварии. Да има изградени комуникации с основните държавни институции – Президент, НС, МС, съд, прокуратура, следствие, министерства и ведомства, както и с аналогичните центрове на страните от НАТО и ЕС. Той трябва да действа в условията на **2 режима: ежедневен и специален.**

Разликата между ИЦУ-РО и центъра за управление при кризи е съществена – този център е само на службите за сигурност и е за по-добрата им координация, управление, взаимодействие и интегриране помежду им и с останалите елементи на СС. Центърът за действие при кризи е на държавата и е за

реакции при кризисна ситуация от всякакъв характер. В него има представители на МВР, МО, ИЦУ-РО, министерства и ведомства, в зависимост от кризата. При криза ИЦУ-РО заработва на **специален режим** и осигурява действията на държавното ръководство, намиращо се в кризисния център. Естествено в ИЦУ-РО при необходимост могат да работят и държавните ръководители.

Устройството на ИЦУ-РО най-общо трябва да се състои от: **аналитичен сектор, координационен сектор, сектор за управление и сектор за логистика.**

Личният състав на ИЦУ-РО е **2 вида: постоянен и променлив.**

Постоянен е този състав, който е на щат в ИЦУ-РО, а променлив е когато към щатния състав се включат и предварително предвидените представители на службите за сигурност от РО.

ИЦУ-РО трябва да има постоянно действащ началник, който да е работодател на щатния личен състав на ИЦУ-РО и да е пряко подчинен на секретаря на ССМС.

При режим на ежедневна дейност ИЦУ-РО действа с постоянния си личен състав по щат.

В **специален режим на действие** ИЦУ-РО ще влиза по заповед на премиера при наличието на извънредна ситуация или събитие, или специален случай, съотнесим със сигурността на страната. Тогава приситигат и представителите на останалите служби, които се включват в ежедневната работа на служителите по щат, съгласно предварително изготвени длъжностни характеристики. Тези служители са предварително известни и подготвени за тази дейност и са от щата на съответните служби. За тях в ИЦУ-РО има предварително разкрити работни места.

Аналитичният сектор на ИЦУ-РО се състои от анализатори по щат, от такива представители на всички служби и изготвя аналитични продукти на основата на постъпили материали от РО.

Координационният сектор се състои от оперативни служители – представители на службите, назначени по щат и командироваани за действие в специален режим. Те осъществяват координацията и оперативното взаимодействие между елементите на РО по разпореждане на началника на центъра, но с получени правомощия и от съответните началници на службите за сигурност.

Управленският сектор обхваща началника на центъра, определените места за ръководството на ИЦУ-РО, тези за ръководителите на службите и разкритите работни места за държавното ръководство, които ще се заемат в случай на необходимост.

Секторът за логистика ще се занимава с осигуряване функционирането на ИЦУ-РО като комуникации, материално-техническо и финансово осигуряване, човешки ресурси, превоз и др.

До ИЦУ-РО достъпът е ограничен, но свободен достъп до него имат:

- държавното ръководство, членовете на СНС и др., съгласно Правилник;
- служителите по щат;
- командированите за дейност **в режим „специален“**;
- ръководителите на служби за сигурност.

Най-общи функции на ИЦУ-РО са:

- анализ на рисковете и заплахите, свързани със сигурността на страната;
- анализ на получавана тематична информация от РО и от партньорски служби;

- координация и взаимодействие на елементите вътре в РО, с останалия СС и с партньорски служби;
- управление на силите и средствата на РО при конкретни случаи и непознати ситуации;
- осъществяване на координация и взаимодействие при провеждането на отделни операции на службите, на въоръжените сили (ВС) (или при съвместни операции на част или на целия СС);
- осигуряване действията на ССМС, ВС или на други държавни институции;
- действия в реално време при кризи от различен характер и др.

Действия на ИЦУ-РО в режим „специален“ са при:

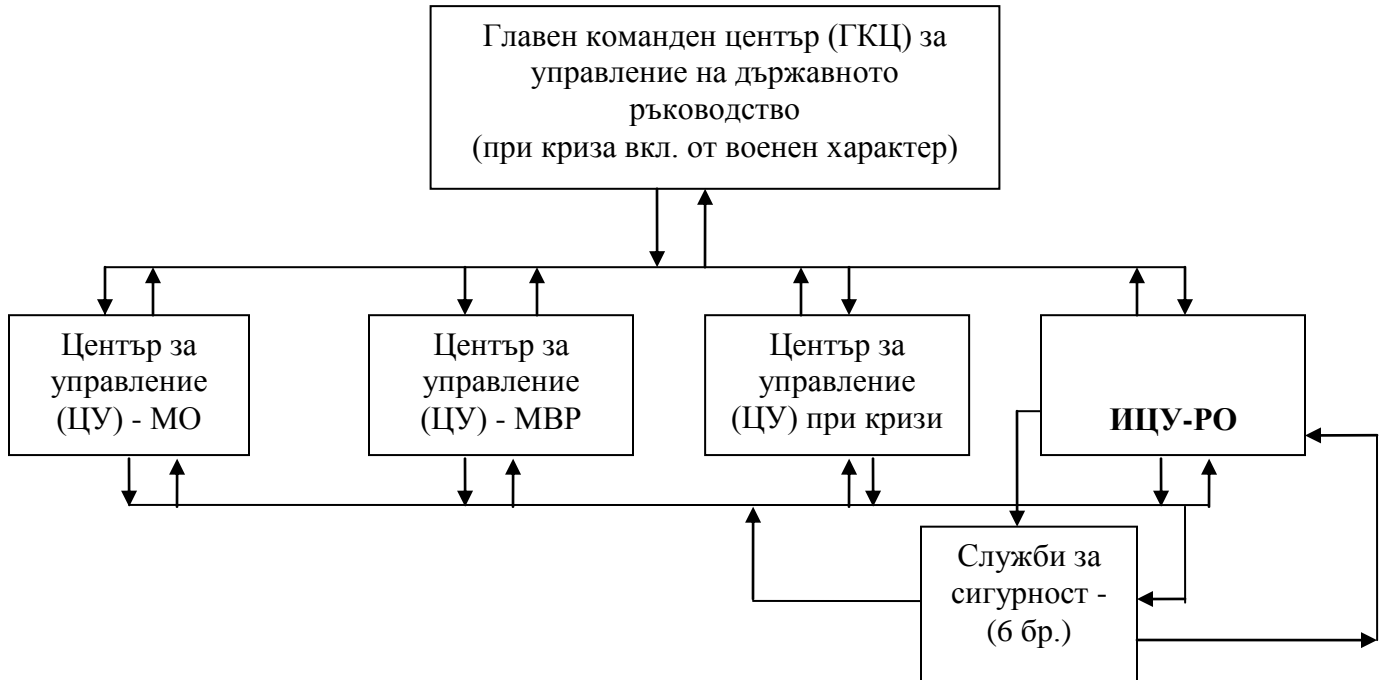
- международна криза от различен характер;
- вътрешна криза от различен характер;
- война или криза в близост до границите на страната;
- струпване на бежански потоци към границите на страната;
- внезапна ескалация на напрежението в различни райони на света;
- оценка за наличие на несиметрични заплахи за сигурността на страната и страните от НАТО и ЕС;
- външни операции на ВС по време на мисии;
- особено важни операции на РО в страната или зад граница, или на специални операции;
- важни операции провеждани от страни-членки на НАТО и ЕС;
- наличие на данни за заплаха или факт на осъществен терористичен акт, или на деструктивни действия на чужди специални служби, организации или враждебни правителства;
- външни или вътрешни заплахи за сигурността и териториалната цялост на страната;
- задържане на заложници в страната или отвлечане на български граждани в чужбина;
- водене на централизиран оперативен отчет по остри форми на дейност като ДТД;
- бедствия, аварии и др, съгласно правилник.

Подчиненост на ИЦУ-РО:

- ИЦУ-РО се ръководи от началник;
- подчинен е пряко на секретаря на ССМС и се явява орган на ССМС;
- задачите си получава от секретаря или от председателя на ССМС (премиера);
- отчита се на секретаря и на председателя на ССМС;
- решенията на ССМС, касаещи **ИЦУ-РО** се свеждат от секретаря или от председателя на ССМС;

- по отношение на службите, указанията на **ИЦУ-РО** се считат задължителни за изпълнение;
- по отношение на държавните институции е с аналитично-информационна и координираща роля.

ПРИМЕРНА СХЕМА ЗА ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА СС И РО

ССМС има функции не само спрямо РО, а към целия сектор за сигурност.

Наличието на ИЦУ-РО не изключва представителство на РО в ЦУ на останалите институции.

Трябва да се има в предвид, че интегрираното изграждане на РО трябва да се осъществява паралелно с интегрираното изграждане на отделните служби, на целия СС и на държавния апарат, с модели за мирно и за военно време. Всички ЦУ взаимодействат помежду си, и имат представители на реципрочна основа, но се ръководят от ГКЦ във военно време. По хоризонтала ИЦУ-РО е обединение на усилията и ресурсите на службите, а по вертикала е поподчинен на МС. ИЦУ-РО е част от националната система за сигурност.

Както е видно, в момента СС е разпокъсан на отделни елементи, не е обособен като единна система и е невъзможно да се получи интегритет в действията му. Същото важи и за РО.

Изключения прави отбранителният ни сектор. При влизането ни в НАТО се повиши интегрираността на военната ни система и нейната съвместимост с аналогичните структури на НАТО. Интегриран характер имат и центровете за управление на ВС. Като цяло военноотбранителната ни система е с по-висока степен на интегритет от този на РО, което води до дисбаланс в целия СС. Разбира

се управлението на РО не бива да се аналогизира напълно с армейската система за координация и управление, но двете системи трябва да имат съответен „интерфейс“ за да могат да си партнират в реално време и да се разглеждат като част от една обща интегрирана система за управление на сигурността на страната.

За организационното изграждане и функциониране на ИЦУ-РО е необходимо окомплектоването му **по щат с около 15 човека**, със съответното ресурсно и финансово осигуряване и предвиждането на още **работни места за: 15 човека** от променливия щат (представителите на службите(; 5 за представители на държавното ръководство и 5 за представители на чужди партньорски служби. Т.е. в ИЦУ-РО трябва да има оборудвани работни места за 40 човека. За изграждането на ИЦУ-РО биха могли да се използват средства и съфинансиране по различни проекти, свързани с националната сигурност.

Изграждането и въвеждането в действие на ИЦУ-РО води до постигане на следните цели:

- експертно идентифициране и дефиниране на рисковете и заплахите;
- професионално определяне на приоритетите и осъществяване на селективност;
- „интерфейс“ между службите в РО от една страна и между РО и останалите елементи на СС;
- споделяне на способностите между елементите вътре в РО и тези на СС;
- по-добро координиране на усилията и пълнота в обмена на информация;
- изграждане на общи структури и способности, и общо управление на силите и средствата на СС;
- общо финансиране и контрол в РО и СС;
- подобряване на работния процес, целеразпределение и пренасочване на задачите;
- правилно реагиране при непознати ситуации и използване на иновативни решения;
- изграждане на обща и адекватна система за вземане на управленски решения и за реакция в областта на националната сигурност;
- подобряване на взаимодействието с НАТО и ЕС;
- създаване на нови стратегически и оперативни отбранителни възможности на страната.

За осъществяване на новия архитектурен модел за управление на РО е необходимо:

- промяна в начина на оценка на рисковете и заплахите в областта на сигурността;
- изучаване на интегрираните системи на ВС с цел „интерфейс“;
- запознаване с подобни действащи модели в страните от ЕС и НАТО;
- осъвременяване на системата за обучение на кадри и личен състав от РО и СС;
- осъществяване ротиране на кадри между елементите на РО и СС;
- нов начин на планиране и изграждане на отбранителните способности на страната;
- нов начин на структуриране, ресурсно осигуряване и управление на РО и на целия сектор за сигурност;
- нов начин на финансиране и контрол на целия сектор за сигурност;

- промяна на нормативната уредба на РО и на останалите елементи от СС, съответстваща на изискванията на концептуалните документи.
- Изграждането на РО като част от интегрираната система за сигурност ще доведе до нов вид управление на сигурността на българските граждани и до повишаване на отбранителните способности на страната, в контекста на новите изисквания на НАТО за „интелигентна отбрана“.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА И ИЗТОЧНИЦИ :

1. Националната отбранителна стратегия на Република България.
2. Стратегията за национална сигурност на Република България.
3. Военна доктрина на Р.България.
4. Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България.
5. Закон за ДАНС.
6. Закон за защита на класифицираната информация.
<http://pravoto.com/site/zakonodatelstvo/zakoni/13294-zakon-za-zashtita-na-klasifitiranata-informatziya-zzki>
7. Закон за МВР.
8. Закон за Консултативния съвет за национална сигурност.
9. Правилник за функциите, задачите и организацията на работа на Съвета по сигурността при Министерския съвет.
10. Правилник за дейността на НСО.
11. Наредба за планиране на граждански ресурси за отбрана.
12. Пет столетия тайна война (Из историята на секретната дипломация и разузнаването) - Ефим Черняк.
13. Официален сайт на ДАНС - <http://www.dans.bg/>
14. Официален сайт на Разузнавателни ведомства на САЩ.
15. Официален сайт на ДКСИ - <http://www.dksi.bg/bg/Regulatory+Framework/Law+and+Regulation/>
16. Правилник за функциите, задачите и организацията на работа на Съвета по сигурността при Министерския съвет.

СП. ПРОБЛЕМИ НА СИГУРНОСТТА И РЕФОРМА В СЕКТОРА ЗА СИГУРНОСТ

Редактор: Илия Налбантов

Адрес за кореспонденция:

Ул. „Оборище“ № 37; ап. 6

София 1504

ISSN 1314-5754

http://www.gcmarshall.bg/index_bg.html